

Uitkomsten EMU-enquête 2020

Mirjam Braamse en Loes Parlevliet

Sector Overheidsfinanciën en Consumentenprijzen
25 januari 2020

samenvatting In deze nota zijn de uitkomsten gepresenteerd van de EMU-enquête 2020 die eind 2019 is gehouden onder gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen en de uitkomsten van een soortgelijke enquête gehouden onder waterschappen door de Unie van Waterschappen. Het EMU-saldo van de vier overheidslagen samen wordt door de decentrale overheden voor 2020 geraamd op -6,4 miljard euro (-0,77% van het bbp). Dit overschrijdt de macronorm van -0,4% van het bbp, welke is afgesproken tussen het Rijk en de decentrale overheden. De raming voor het EMU-saldo van 2019 is -7,2 miljard euro, wat een verslechtering is ten opzichte van de raming volgens de EMU-enquête 2019. Voor 2021 wordt het EMU-saldo geraamd op -3,2 miljard euro.

trefwoorden EMU-enquête, EMU-saldo, 2020, decentrale overheden

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Beschrijving EMU-enquête 2020	3
2.1	Het EMU-saldo versus het exploitatiesaldo	3
2.2	Beschrijving vragenformulier	4
3.	Populatie en non-respons	5
3.1	Populatie enquête	5
3.2	Bijraming van non-respons	5
4.	Uitkomsten	6
4.1	Totaaloverzicht	6
4.2	Gemeenten	8
4.3	Provincies	9
4.4	Gemeenschappelijke regelingen	10
4.5	Waterschappen	11
5.	Conclusie	13

1. Inleiding

Deze nota geeft de verwachtingen van de gemeenten, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen over de ontwikkeling van hun EMU-saldo in de jaren 2019, 2020 en 2021 weer. De EMU-saldi van gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen waarover in deze nota wordt bericht zijn gebaseerd op de EMU-saldi zoals deze door overheidsinstellingen zelf zijn opgegeven in de EMU-enquête 2020. Deze enquête wordt jaarlijks uitgevraagd door het CBS. De EMU-saldi van de waterschappen zijn gebaseerd op een soortgelijke enquête die de Unie van Waterschappen jaarlijks afneemt als onderdeel van een uitgebreidere uitvraag naar de waterschapsbegrotingen. Het CBS neemt de door de berichtgevers ingevulde cijfers voor alle overheidslagen één-op-één over, zonder hier een inhoudelijke analyse of bewerking op uit te voeren. Een uitzondering hierop zijn gesignaleerde duizendfouten: deze worden wegens vertekening van de uitkomsten wel gecorrigeerd. Daarnaast hoort het CBS de gegevens zo nodig op voor non-respons.

Met het Rijk is er een tekortnorm voor het EMU-saldo van decentrale overheden afgesproken. Deze bedraagt voor 2019 tot en met 2022 per jaar -0,4% van het bruto binnenlands product (bbp). Deze tekortnorm wordt vanaf 2019 weer verdeeld over de decentrale overheidslagen inclusief hun gemeenschappelijke regelingen. Het aandeel voor de gemeenten betreft -0,27% van het bbp. Voor de provincies en de waterschappen betreft het aandeel respectievelijk -0,08% en -0,05% van het bbp.

De nota is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 geeft een beschrijving van de EMU-enquête 2020. Hoofdstuk 3 omvat de populatie en de wijze van ophogen voor non-respons. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de uitkomsten uitgelijnd, beginnende met een totaaloverzicht met achtereenvolgens de uitkomsten voor de specifieke overheidslagen.

2. Beschrijving EMU-enquête 2020

Jaarlijks ontvangen provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen de zogenaamde EMU-enquête waarin het EMU-saldo van de desbetreffende overheidsinstelling voor drie opeenvolgende jaren wordt waargenomen aan de hand van een vragenformulier. De EMU-enquête 2020 heeft betrekking op de verslagjaren 2019, 2020 en 2021. Het vragenformulier van de EMU-enquête bestaat sinds de uitvraag van 2019 uit 5 vragen, het model van 2018 bestond nog uit 11 vragen. Het CBS hoopt dat de invulling van de enquête gebruikersvriendelijker is.

De EMU-saldi van de waterschappen worden niet middels de EMU-enquête van het CBS waargenomen, maar worden door middel van een soortgelijke enquête afgenomen door de Unie van Waterschappen. Derhalve is dit hoofdstuk niet op de waterschappen van toepassing.

2.1 Het EMU-saldo versus het exploitatiesaldo

Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo, waar de decentrale overheden zelf mee werken. Bij de baten-lastensystematiek waar de decentrale overheden gebruik van maken is het moment van gebruik bepalend voor het moment waarop en de mate waarin de exploitatiebegroting wordt belast, terwijl voor de bepaling van het EMU-saldo het transactiemoment met derden bepalend is. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven worden geboekt in het jaar dat economische waarde gecreëerd wordt of wanneer een recht dan wel verplichting ontstaat. Het EMU-saldo omvat daarmee dus ook kapitaaltransacties zoals

investeringen, terwijl het exploitatiesaldo van de decentrale overheden alleen betrekking heeft op de baten en lasten van de exploitatierekening. Omdat het EMU-saldo transacties *met derden* omvat, dienen interne boekingen niet te worden meegenomen bij de bepaling ervan. Dit wijkt af van de behandeling van interne boekingen bij de bepaling van het exploitatiesaldo. Zo wordt een toevoeging aan een voorziening — wat een interne boeking betreft — volgens de BBV-voorschriften als last op de exploitatie geboekt. Dit geldt ook voor de afschrijvingen op (im)materiële vaste activa. Hiermee omvat het exploitatiesaldo in tegenstelling tot het EMU-saldo wel interne boekingen. Boekwinst en –verlies wordt verantwoord op de exploitatie, maar financiële transacties en herwaarderingen mogen geen invloed hebben op het EMU-saldo. Daarom wordt hier ook een correctie voor gemaakt.

2.2 Beschrijving vragenformulier

Het EMU-saldo kan worden afgeleid uit het exploitatiesaldo door op laatstgenoemde verschillende correcties en aanvullingen te maken. In de EMU-enquête worden deze aanvullingen en correcties op het geraamde exploitatiesaldo dan ook gemaakt middels een aantal stappen. Toevoegingen aan reserves dienen buiten het EMU-saldo te worden gehouden, omdat dit een interne boeking betreft en dus geen transactie met derden. Om deze reden wordt het exploitatiesaldo *vóór* toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves uitgevraagd. Vervolgens moet het exploitatiesaldo onder andere worden gecorrigeerd voor lasten en baten die geen transacties met derden betreffen. Daarnaast moet het exploitatiesaldo worden gecorrigeerd voor transacties met derden die niet in de exploitatie zijn opgenomen, zoals investeringen in de (im)materiële vaste activa. Een ander voorbeeld zijn de onttrekkingen aan een voorzieningen, voor zover betrekking hebbende op een transactie met derden.

Tabel 1 Omschrijving vragen van de EMU-enquête 2020

<i>Nummer</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Correctie op exploitatiesaldo</i>
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	+/-
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	-
3	Mutatie voorzieningen	+
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-
5	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	-

In tabel 1 worden de vragen van de EMU-enquête 2020 weergegeven. De vragen bestaan met name uit bekende balansmutaties, zoals de mutatie (im)materiële vaste activa. Deze vragen omvatten indirect zowel interne boekingen die door het meenemen van de mutatie worden geëlimineerd als transacties met derden die niet in het exploitatiesaldo zijn opgenomen. Door het invullen van alle vragen van de EMU-enquête worden alle benodigde correcties en aanvullingen gemaakt om van het exploitatiesaldo tot het EMU-saldo te komen. Er volgt automatisch een raming voor het EMU-saldo uit de EMU-enquête. In de derde kolom van tabel 1 is per post aangegeven of deze correctie/aanvulling op het exploitatiesaldo positief of negatief wordt meegenomen om tot het geraamde EMU-saldo te komen. Of de correctie/aanvulling uiteindelijk positief of negatief bijdraagt ligt eraan of de waarde die bij de vraag wordt ingevuld negatief of positief is.

3. Populatie en non-respons

3.1 Populatie enquête

Voor de EMU-enquête 2020 worden de provincies en de gemeenten integraal waargenomen en zijn er daardoor respectievelijk 12 en 355 berichtgevers. Bij de gemeenschappelijke regelingen wordt een steekproef genomen. Een gemeenschappelijke regeling valt binnen de steekproef indien het totaal aan baten of lasten op de exploitatierekening groter is dan 20 miljoen euro. Van de 356 bij het CBS bekende gemeenschappelijke regelingen kregen derhalve 151 berichtgevers het verzoek de EMU-enquête in te sturen. De waterschappen worden integraal waargenomen door de Unie van Waterschappen middels de jaarlijkse enquête voor de waterschapsbegrotingen. In 2020 zijn er 21 waterschappen.

3.2 Bijraming van non-respons

Niet alle berichtgevers uit de eerder genoemde populaties responderen. Ook kan het voorkomen dat respons deels onbruikbaar is, bijvoorbeeld omdat er voor één of meer jaren geen EMU-saldo wordt opgegeven. Niet alleen de niet binnengekomen vragenformulieren, maar ook deze deels onbruikbare vragenformulieren worden non-respons genoemd. Voor non-respons wordt bijgeraamd om te komen tot populatieramingen. Bij deels onbruikbare vragenformulieren wordt enkel bijgeraamd voor de jaren die niet zijn ingevuld door de berichtgever. Voor niet binnengekomen vragenformulieren worden alle jaren bijgeraamd.

In de praktijk komt het niet voor dat provincies niet responderen en daarom is voor deze groep tot op heden nog geen methode van bijraming voor ontwikkeld. Voor gemeenschappelijke regelingen is het EMU-saldo bij benadering nul en is er dus geen bijramingsmethode benodigd. In de methode van bijramen voor gemeenten wordt in de eerste plaats voor alle jaren uitgegaan van de (som van de) gerespondeerde EMU-saldi per grootteklasse. Vervolgens wordt ieder jaar bijgeraamd op de volgende wijze: het totaal van de respons wordt per grootteklasse opgehoogd naar rato van de Algemene Uitkering van alle responderende gemeenten binnen de desbetreffende grootteklasse. Grootteklassen zijn vastgesteld aan de hand van de inwoneraantallen.

Tabel 3 Inwoneraantallen per grootteklasse

<i>Grootteklasse</i>	<i>Inwoneraantal</i>
1	250 000 inwoners of meer
2	150 000 tot 250 000 inwoners
3	100 000 tot 150 000 inwoners
4	50 000 tot 100 000 inwoners
5	20 000 tot 50 000 inwoners
6	10 000 tot 20 000 inwoners
7	5 000 tot 10 000 inwoners
8	Minder dan 5 000 inwoners

Uit tabel 3 blijkt welke inwoneraantallen behoren bij de gehanteerde grootteklassen. Grootteklasse 4 en 5 worden voor de ophoging nog verder gesplitst naar Noord-, Oost-, Zuid- en West-Nederland.

Bij de EMU-enquête worden 2 waterschappen tot de non-respons gerekend, omdat de gegevens voor 2019 in de uitvraag ontbraken. Hiervoor is de bijramingsmethode die bij de uitvraag voor 2018 is ontwikkeld ingezet. Voor de waterschappen waarbij de gegevens van t-1

ontbreken worden de gegevens van de enquête van t-1 aangehouden. Voor waterschappen die geen EMU-gegevens hebben aangeleverd voor t+1 worden waarden uit diverse bronnen — zoals de programmabegroting en het meerjaren-investeringsoverzicht — gebruikt om het EMU-saldo van deze waterschappen bij te ramen. Andere waarden worden geëxtrapoleerd of op nul gezet.

4. Uitkomsten

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de EMU-enquête uiteengezet. Het EMU-saldo wordt samengesteld op basis van de gegevens die door de berichtgevers zijn aangeleverd. Zoals eerder vermeld voert het CBS geen plausibiliteitstoetsen en inhoudelijke analyses op de aangeleverde gegevens uit. Wel corrigeert het CBS voor gesignaleerde duizendfouten, omdat deze een vertekend beeld van de raming weergeven. Ook is er opgehoogd voor non-respons.

4.1 Totaaloverzicht

In tabel 4 is een totaaloverzicht opgenomen van de EMU-saldi van de decentrale overheden voor 2020. Op basis van de door de decentrale overheden aangeleverde gegevens blijkt dat de macro-waarde van het EMU-saldo uitkomt op -6,4 miljard euro, dit is -0,77% van het bbp. Dit overschrijdt de macronorm van 2020 (-0,4% van het bbp) die het Rijk heeft afgesproken met de decentrale overheden tezamen. Dit valt met name te wijten aan de provincies en gemeenten, waarbij de geraamde EMU-saldi voor 2020 de macronorm overschrijden. Ook de waterschappen dragen in bescheiden mate bij aan deze overschrijding. Aan de gemeenschappelijke regelingen wordt geen aparte macronorm toegekend: zij zitten inbegrepen in de macronorm van ofwel de provincies, gemeenten of waterschappen. Hoewel het CBS de EMU-saldi van gemeenschappelijke regelingen dus apart waarneemt, valt niet te bepalen of deze een macronorm overschrijden. Het geraamde EMU-saldo van de gemeenschappelijke regelingen voor verslagjaar 2020 draagt -0,02 % bij aan de norm van alle decentrale overheden tezamen.

Tabel 4 EMU-saldi van decentrale overheden 2020

Overheidslaag	Opgegeven EMU-saldo 2020		Referentiewaarde		Vershil
	mln euro	%-BBP	%-BBP	mln euro	mln euro
Provincies	-1.646	-0,20%	-0,08%	-666	-980
Gemeenten	-4.130	-0,50%	-0,27%	-2.249	-1.881
Gemeenschappelijke regelingen	-126	-0,02%	-	-	-126
Waterschappen	-505	-0,06%	-0,05%	-416	-89
Totaal	-6.407	-0,77%	-0,40%	-3.331	-3.076

In tabel 5 is de respons weergegeven voor gemeenten, provincies, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen.

Tabel 5 Respons per overheidslaag

Overheidslaag	2020			2019	2018
	Aantal in steekproef	Goede respons	Response-percentage	Response-percentage	Response-percentage
	x1		%		
Provincies	12	12	100	100	100
Gemeenten	355	352	99	95	98
Gemeenschappelijke regelingen	151	149	99	97	97
Waterschappen	21	19	90	100	81
Totaal	539	532	99	99	97

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 wordt met respons bedoeld op berichtgevers die een bruikbare dataset hebben ingestuurd. Alleen de provincies hebben allen een bruikbare dataset ingestuurd. De respons voor gemeenten betreft 99%. Dit is een verbetering ten opzichte van 2019, het responspercentage was toen 95%. Van de 151 gemeenschappelijke regelingen die in de steekproef zijn opgenomen hebben 149 gemeenschappelijke regelingen een bruikbare dataset ingestuurd. Het responspercentage ligt hiermee boven het percentage van voorgaande jaren. De waterschappen hebben in tegenstelling tot voorgaand jaar niet allen gerepsondeerd. De respons ligt op 90%, omdat 2 van de 21 waterschappen in 2020 tot de non-respons worden gerekend.

In tabel 6 zijn de EMU-saldi voor de verschillende overheden opgenomen. Ter vergelijking zijn de relevante saldi uit eerdere EMU-enquêtes opgenomen.

Tabel 6 EMU-saldo per overheidslaag

Overheidslaag	2019		2020		2021	2021 - 2020
	Enq 2018	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2020
	mln euro					
Provincies	-1004	-1352	-1358	-1023	-1646	+572
Gemeenten	-501	-3085	-5382	-1469	-4130	+2362
Gemeenschappelijke regelingen	-20	-85	-148	-44	-126	+108
Waterschappen	-322	-386	-311	-369	-505	+139
Totaal	-1847	-4908	-7199	-2905	-6407	+3181

Uit tabel 6 blijkt dat de raming uit de EMU-enquête 2020 met betrekking tot het EMU-saldo van 2019 voor de decentrale overheden verslechterd is ten opzichte van de raming van voorgaand jaar. Dit valt met name te wijten aan de gemeenten, maar ook de provincies en gemeenschappelijke regelingen dragen bij aan deze verslechtering. De raming van het EMU-saldo van de waterschappen is daarentegen verbeterd. Voor de raming van het EMU-saldo van 2020 geldt een forse verslechtering ten opzichte van de raming die voorgaand jaar is opgesteld voor 2020. Alle overheidslagen schatten hun EMU-saldo negatiever in. Met name voor de gemeenten is dit een forse verslechtering.

Het EMU-saldo wordt positiever ingeschat naarmate het geschatte jaar verder in de toekomst ligt. Dit blijkt onder andere uit gepresenteerde verbetering van het EMU-saldo in de laatste kolom van tabel 6. Deels komt dit doordat berichtgevers voor latere jaren minder investeringen rapporteren. Dit wordt onder meer veroorzaakt doordat geplande investeringen die formeel

nog niet zijn goedgekeurd meestal nog niet worden opgegeven in de enquête. Ook het exploitatiesaldo blijkt minder negatief te worden ingeschat.

In de volgende paragrafen wordt er per overheidslaag in meer detail gekeken naar de respons en de opbouw van het geraamde EMU-saldo.

4.2 Gemeenten

Bij de gemeenten is van 352 berichtgevers een bruikbare enquête ontvangen. De overige 3 gemeenten zijn bijgeraamd. In tabel 7 is per grootteklasse het aantal berichtgevers en het geraamde saldo weergegeven. Ter vergelijking zijn voor de jaren 2018 en 2019 ook de uitkomsten uit de vorige EMU-enquêtes opgenomen.

Tabel 7 Geraamde EMU-saldi voor de gemeenten

Berichtgever/ grootteklasse	Aantal ¹⁾	2019			2020		2021	2021 - 2020
		Enq 2018	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2020	Enq 2020
	x1	mln euro						
Amsterdam	1 (1)	-301	-646	-936	-512	-765	-431	+334
Rotterdam	1 (1)	-203	-244	-220	-171	-341	-108	+233
Den Haag	1 (1)	-164	-314	-246	-170	-274	-140	+134
Utrecht	1 (1)	-60	-115	-84	-78	-188	-108	+80
Totaal GK1	4 (4)	-728	-1.319	-1.486	-931	-1.568	-787	+781
GK 2	13 (13)	-152	-459	-853	-183	-512	-372	+140
GK 3	14 (14)	-6	-345	-532	-161	-288	-137	+151
GK 4	53 (51)	+153	-323	-871	-73	-593	-104	+489
GK 5	186 (185)	+249	-475	-1.234	-8	-944	-209	+735
GK 6	67 (67)	-23	-135	-344	-93	-195	-127	+68
GK 7+8	18 (18)	+7	-29	-63	-20	-31	-33	-2
Totaal	355 (352)	-501	-3.085	-5.382	-1.469	-4.130	-1.768	+2.362

1) Het aantal berichtgevers in de EMU-enquête 2020, met tussen haakjes het aantal berichtgevers met goede respons

Het geraamde EMU-saldo van gemeenten komt volgens de EMU-enquête 2020 uit op -5,4 miljard euro voor 2019. Het geraamde saldo verbetert via -4,1 miljard euro in 2020 tot -1,8 miljard euro in 2021. De verbetering in verslagjaar 2020 ten opzichte van verslagjaar 2019 wordt veroorzaakt door een positievere raming in de grootteklassen 2 t/m 8. In grootteklasse 1 vindt daarentegen een verslechtering plaats. Daarnaast blijkt uit tabel 7 dat voor alle grootteklassen de EMU-saldi voor 2019 en 2020 in de EMU-enquête 2020 negatiever werden ingeschat dan in de enquête van 2019. Als er naar de individuele berichtgevers wordt gekeken is de conclusie wat genuanceerder. Tabel 8 geeft de verdeling van berichtgevers weer naar grootte van bijstelling in het EMU-saldo voor 2019 en 2020 geraamd in de EMU-enquête 2020 ten opzichte van de EMU-enquête 2019. 61 procent van de gemeenten geeft voor 2019 een slechter saldo op in 2020 dan in 2019. Voor 2020 is dit 73 procent.

Tabel 8 Bijstelling van het geraamde EMU-saldo van gemeenten voor 2019 en 2020 (enquête 2020 t.o.v. enquête 2019)

Grootte bijstelling mln euro	2019		2020	
	x1	%	x1	%
<-20	39	11	36	10
-20 tot -10	40	11	50	14
-10 tot 0	138	39	173	49
0 tot 10	119	34	81	23
10 tot 20	9	3	11	3
>20	10	3	4	1
Totaal	355	100	355	100

Zoals vermeld wordt het EMU-saldo door berichtgevers geraamd vanuit het exploitatiesaldo en een aantal toevoegingen/correcties daarop. In tabel 9 zijn voor de gemeenten de totale waarden per post te zien, evenals de bijstelling ten opzichte van de uitkomsten uit de EMU-enquête 2019.

Tabel 9 Waarde gemeenten per vraag EMU-enquête 2020 en bijstelling t.o.v. EMU-enquête 2019

Nr Postomschrijving	Effect op EMU	2019		2020		2021	
		waarde	bijstelling	waarde	bijstelling	waarde	toev 2020
		mln euro					
1 Exploitatiesaldo	+/-	-2058	-1061	-1011	-692	-325	686
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	-	3951	976	3647	1763	2173	-1474
3 Mutatie voorzieningen	+	-53	26	-69	-17	48	117
4 Mutatie voorraden	-	-683	218	-606	129	-683	-77
5 Verwachte boekwinst bij verkoop	-	3	68	9	60	1	-8
EMU-saldo		-5382	-2297	-4130	-2661	-1768	2362

Wat in tabel 9 voor 2019 en 2020 opvalt is de bijstelling in het exploitatiesaldo en de mutatie im(materiële) vaste activa. Het exploitatiesaldo van 2019 en 2020 wordt in 2020 negatiever geraamd dan in 2019. Uit voorgaande EMU-enquêtes blijkt dat toekomstige investeringen vaak lager worden geraamd. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat geplande investeringen nog niet formeel zijn goedgekeurd en daarom niet mee worden genomen bij het invullen van de enquête.

4.3 Provincies

Alle twaalf de provincies hebben een bruikbare EMU-enquête ingestuurd. Het totale geraamde EMU-saldo bedraagt volgens de EMU-enquête 2020 voor 2019 -1,4 miljard euro. Voor 2020 is het EMU-saldo geraamd op -1,6 miljard euro, terwijl de raming voor 2021 op -1,1 miljard uitkomt. Tabel 10 geeft een overzicht van de uitkomsten per provincie.

Tabel 10 Geraamde EMU-saldi voor de provincies

Provincie	2019			2020		2021	2021 - 2020
	Enq 2018	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2020	Enq 2020
	mln euro						
Groningen	-92	-83	-176	+3	-68	-29	+39
Friesland	-103	-204	-200	-131	-183	-121	+62
Drenthe	-37	-21	+11	-2	-13	+14	+27
Overijssel	-88	-83	-84	-66	-91	-119	-28
Gelderland	-100	-112	-59	-143	-148	-190	-42
Utrecht	-52	-42	-42	-36	-206	-57	+149
Noord-Holland	-182	-325	-327	-79	-145	-99	+46
Zuid-Holland	-94	-191	-177	-276	-280	-209	+71
Zeeland	+22	+10	+4	+12	-48	+7	+55
Noord-Brabant	-150	-55	+13	-240	-289	-193	+96
Limburg	-107	-183	-284	-61	-115	-37	+78
Flevoland	-22	-64	-36	-4	-60	-41	+19
Totaal	-1.004	-1.352	-1.358	-1.023	-1.646	-1.074	+572

Voor verslagjaar 2019 volgt uit de EMU-enquête 2020 een (licht) negatiever beeld van het EMU-saldo dan uit de EMU-enquête 2019 en EMU-enquête 2018. Voor het verslagjaar 2020 is de raming volgens de EMU-enquête 2020 slechter dan volgens de EMU-enquête 2019. Alle provincies schatten hun EMU-saldo negatiever in volgens de EMU-enquête 2020.

In tabel 11 zijn de totale waarden per vraag te zien voor 2019, 2020 en 2021. Ook is de bijstelling ten opzichte van de EMU-enquête 2019 zichtbaar. Voor 2019 blijft het EMU-saldo volgens de EMU-enquête 2020 nagenoeg gelijk aan het EMU-saldo volgens de EMU-enquête 2019. Hoewel het exploitatiesaldo negatiever wordt ingeschat, wordt dit met name gecompenseerd doordat de investeringen positiever worden ingeschat. Voor 2020 is met name de bijstelling in het exploitatiesaldo groot, gevolgd door de mutatie (im)materiële vaste activa.

Tabel 11 Waarde provincies per vraag EMU-enquête 2020 en bijstelling t.o.v. EMU-enquête 2019

Nr	Postomschrijving	Effect op EMU	2019	2020	2021
			waarde	waarde	waarde
			mln euro		
1	Exploitatiesaldo	+/-	-576	-241	-477
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	-	+698	-333	+829
3	Mutatie voorzieningen	+	-17	-1	-25
4	Mutatie voorraden	-	+66	+79	+63
5	Verwachte boekwinst bij verkoop	-	+0	+16	-2
	EMU-saldo		-1.358	-6	-1.646

4.4 Gemeenschappelijke regelingen

Voor de EMU-enquête 2020 zaten 151 van de 356 bij het CBS bekende gemeenschappelijke regelingen in de steekproef. Van deze 151 hebben 149 een bruikbare dataset ingestuurd, wat een responspercentage van 99% oplevert. Het EMU-saldo van de ontbrekende gemeenschappelijke regelingen is op nul gesteld.

Tabel 12 geeft een overzicht van de geraamde EMU-saldi van gemeenschappelijke regelingen. Vergeleken met de gemeenten en provincies zijn de saldi relatief klein. Het geraamde EMU-saldo voor verslagjaar 2019 ligt voor de enquête van 2020 lager dan de raming volgens de enquête van 2019. Voor verslagjaar 2020 is het saldo 82 miljoen euro negatiever dan de voorgaande raming. Voor verslag 2021 wordt het EMU-saldo geraamd op -18 miljoen euro.

Tabel 12 Geraamde EMU-saldi voor de gemeenschappelijke regelingen

Type gr	Aantal ¹⁾	2019			2020		2021	2021 - 2020
		Enq 2018	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2019	Enq 2020	Enq 2020	Enq 2020
	x1	mln euro						
EMU-saldi	151(149)	-20	-85	-148	-44	-126	-18	+108

1) Het aantal berichtgevers in de EMU-enquête 2020, met tussen haakjes het aantal berichtgevers met goede respons

In tabel 13 zijn de totale waarden per vraag van de EMU-enquête terug te vinden, alsmede de bijstellingen ten opzichte van de EMU-enquête 2019. De grootste bijstelling ten opzichte van de raming van voorgaand jaar betreft voor zowel 2019 als 2020 de mutatie (im)materiële activa.

Tabel 13 Waarde gemeenschappelijke regelingen per vraag EMU-enquête 2020 en bijstelling t.o.v. EMU-enquête 2019

Nr	Postomschrijving	Effect op EMU	2019		2020		2021
			waarde	bijstelling	waarde	bijstelling	waarde
			mln euro				
1	Exploitatiesaldo	+/-	+11	+27	-29	+2	-33
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	-	+131	+64	+117	+105	-14
3	Mutatie voorzieningen	+	-1	-3	+3	+2	+3
4	Mutatie voorraden	-	+14	+14	-8	-8	+2
5	Verwachte boekwinst bij verkoop	-	+13	+8	-10	-11	+0
	EMU-saldo		-148	-63	-126	-82	-18

4.5 Waterschappen

Van 19 van de 21 waterschappen is voor alle drie de jaren een bruikbare enquête ontvangen¹. Van de overige 2 waterschappen is het EMU-saldo voor 2019 — via eerdere genoemde methode — bijgeraamd. Zoals te zien in tabel 14 wijkt de opbouw van de enquête af van de EMU-enquête voor de gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen. Voor verslagjaar 2019 wordt het EMU-saldo volgens de enquête van 2020 geraamd op -311 miljoen euro. Dit is een verbetering van 75 miljoen euro ten opzichte van de raming uit 2019. Deze bijstelling is met name te wijten aan de invloed van investeringen. Volgens de enquête van 2020 is het EMU-saldo voor verslagjaar 2020 geraamd op -505 miljoen euro. Dit is een verslechtering ten opzichte van de raming uit 2019. Deze bijstelling is met name te wijten aan de invloed van investeringen en een negatievere inschatting van het exploitatiesaldo. Het EMU-saldo voor 2021 wordt geraamd op -366 miljoen euro.

¹ Hierbij wordt uitgegaan van het moment van verwerking van de gegevens.

Tabel 14 Geraamde EMU-saldi voor de waterschappen enquête 2020 en bijstelling t.o.v. enquête 2019

Postomschrijving	Effect op EMU	2019		2020		2021	
		waarde	bijstelling	waarde	bijstelling	waarde	
		mln euro					
EMU-exploitatiesaldo (saldo voor toevoeging/ontrekking aan reserves)	+	-40	+7	-61	-54	-25	
Invloed investeringen (zie staat van vaste activa)							
bruto-investeringsuitgaven	-	1307	-86	1492	+58	1555	
investeringsbijdragen van derden	+	460	-12	451	-11	583	
verkoop materiële en immateriële activa	+	0	+0	0	+0	0	
afschrijvingen	+	583	-3	603	-13	634	
Invloed voorzieningen (zie staat van reserves en voorzieningen)							
toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	+	31	+3	29	+1	29	
onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-	7	+7	1	+0	4	
betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-	30	+1	29	-3	28	
eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	+	0	+0	0	+0	0	
Invloed reserves (zie staat van reserves en voorzieningen)							
eventuele betalingen rechtstreeks uit reserves	-	0	+0	0	+0	0	
eventuele externe vermeerderingen van reserves	+	0	+0	0	+0	0	
Deelnemingen en aandelen							
boekverlies	+	0	+0	0	+0	0	
boekwinst	-	0	+0	0	+0	0	
EMU-saldo		-311	+75	-505	-136	-366	

5. Conclusie

In deze nota zijn de uitkomsten gepresenteerd van de EMU-enquête 2020 die eind 2019 is gehouden onder gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen en de uitkomsten van een soortgelijke enquête gehouden onder waterschappen door de Unie van Waterschappen. Het EMU-saldo van de vier overheidslagen wordt voor 2020 geraamd op -6,4 miljard euro (-0,77% van het bbp). Dit overschrijdt de macronorm van -0,4% van het bbp, welke is afgesproken tussen het Rijk en de decentrale overheden. Deze overschrijding valt met name te wijten aan de provincies en de gemeenten, waarbij de geraamde EMU-saldi voor 2020 hoger liggen dan de macronorm.

De raming voor het EMU-saldo van 2019 is -7,2 miljard euro, wat een verslechtering is ten opzichte van de raming volgens de EMU-enquête van 2019. Daarin werd het EMU-saldo geraamd op -4,9 miljard euro. Echter, over het algemeen komen de ramingen van het EMU-saldo negatiever uit dan in voorgaande ramingen. Met name het exploitatiesaldo en de investeringen lijken lastig in te schatten naarmate het verslagjaar verder in de toekomst ligt. Voor 2020 wordt het EMU-saldo geraamd op -3,2 miljard euro.